

Tarkastusvaliokunta

Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle puoluerahoituksen valvonnasta 2018

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle puoluerahoituksen valvonnasta 2018 (K 8/2019 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava tilintarkastaja Pontus Londen, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- vaalijohtaja Arto Jääskeläinen, oikeusministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Puoluerahoituksen valvonta

Puoluelakiin sisältyy puolueita ja puolueyhdistyksiä koskevia velvoittavia säännöksiä rahoituksen avoimuudesta. Avoimuuden arvioidaan lisäävän luottamusta poliittiseen toimintaan ja parantavan siten myös äänestysaktiivisuutta. Lisäksi tavoitteena on myös ehkäistä korruptiota ja epäasiallisiin sidonnaisuuksiin perustuvaa vaikuttamista puolueiden toimintaan.

Tarkastusviraston valvottavia ovat puoluelain perusteella puolueet, avustuspäätöksessä mainitut yhteisöt ja puolueiden lähiyhteisöt. Niiden on tehtävä tarkastusvirastolle ilmoitus saamistaan vähintään 1 500 euron arvoisista tuista ja niiden antajista. Lain mukaan tueksi luetaan lähtökohtaisesti kaikki rahana, tavarana, palveluna tai muulla tavalla saadut suoritukset. Vain laissa nimenomaisesti mainitut suoritukset eivät ole tukea.

Valvottavia on noin 150. Muut puolueyhdistykset, joita on noin 6 000, eivät ole tarkastusviraston valvottavia. Tarkastusvirasto valvoo puoluelain tarkoittamaa tukea, vaalikampanjan kulujen ja rahoituksen ilmoittamista sekä näihin liittyvien asiakirjojen laatimista ja toimittamista koskevien säännösten noudattamista. Vuoden 2016 alusta tarkastusvirasto on toiminut myös puoluelain tarkoittaman valtionavustuksen valvojana.

Valiokunnan mietintö TrVM 3/2019 vp

Tarkastusviraston kertomus puoluerahoituksen valvonnasta 2018 perustuu valvottavien vuotta 2017 koskeviin tilinpäätöstietoihin sekä vaalikampanjoiden kuluja ja rahoitusta koskeviin tietoihin. Nämä tiedot on ilmoitettu sähköiseen puoluerahoituksen ilmoitusrekisteriin. Ilmoitusrekisteriin on vuosina 2011—2018 ilmoitettu ajantasaisilla ilmoituksilla vastaanotettuja tukisuorituksia noin 24,9 milj. euroa. Vuoden 2018 aikana tukisuorituksia ilmoitettiin yhteensä noin 2,8 milj. euroa. Tarkastusviraston mukaan osa vuonna 2018 tehdyistä ilmoitusten täydennyksistä on seurausta tehdyistä puoluerahoitustarkastuksista.

Tarkastusvirasto teki vuonna 2018 tarkastukset kaikkiin yhdeksään eduskuntapuolueeseen, niiden 13 lähiyhteisöön sekä Hämeessä, Kaakkois-Suomessa, Pirkanmaalla ja Savo-Karjalassa toimiviin piirijärjestöihin, joita tarkastettiin yhdeksän. Tarkastuksia tehtiin kaikkiaan 31.

Viraston mukaan puoluerahoitusta koskevat ajantasaiset ilmoitukset ovat täydennysten jälkeen olennaisilta osin oikein ja antavat tarkastettujen yhteisöjen saamasta tuesta olennaisilta osin oikeat tiedot. Myös tarkastettujen yhteisöjen kirjanpito on pääsääntöisesti hoidettu asianmukaisesti siten, että puoluelain säännösten valvonta on kirjanpidon perusteella toteutettavissa. Aiempien vuosien tavoin valvottavien yhteisöjen tilintarkastajien tilintarkastuskertomuksissa on edelleen puutteita.

Tarkastusvirasto kiinnittää kertomuksessaan huomiota myös valtionavustusta koskevien avustusehtojen tulkinnanvaraisuuteen ja sopimusmenettelyjen puutteellisuuteen.

Tarkastusvaliokunta on puolestaan nostanut esiin aiemmissä mietinnöissään puoluerahoitusta ja sen valvontaa koskevia kehittämistarpeita (TrVM 3/2012 vp, TrVM 1/2016 vp, TrVM 2/2017 vp, TrVM 1/2018 vp). Valiokunta on muun muassa katsonut, että puolueiden kaikkia ehdokkaita koskevia ehdokasmaksuja, joilla vakiintuneen tavan mukaan rahoitetaan yhteistä vaalityötä, on pidettävä luontevana osana vaalityön rahoitusta, eikä niitä pitäisi katsoa ilmoitusvelvollisuuteen kuuluvaksi ulkopuoliseksi tueksi. Valiokunta on edelleen katsonut, että kansanedustajalta perittyjä kansanedustajamaksuja tulisi käsitellä samalla tavalla kuin kunnallisista luottamustoimista perittyjä maksuja käsitellään. Valiokunta on myös todennut, että nyt on olemassa riittävä kokemus vaalirahoitus- ja puoluelaista mm. tukien tulkinnallisuuteen liittyen ja että uudet linjaukset tulee tehdä säädösmuutoksin.

Oikeusministeriön mukaan pääministeri Rinteen hallitusohjelmassa on useita vaali- ja puoluerahoitukseen liittyviä kirjauksia koskien rahoituksen avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisäämistä sekä ilmoitusmenettelyn ja valvonnan kehittämistä. Ministeriö tulee asettamaan parlamentaarisen työryhmän selvittämään puoluelain, vaalirahoituslain ja vaalilain kehittämistarpeita. Työryhmän tehtäviin kuuluu hallitusohjelmaan sisältyvien kirjauksien lisäksi käsitellä myös tarkastusviraston esiin nostamat valtionavustukseen liittyvät huomiot sekä tarkastusvaliokunnan esittämät vaali- ja puoluerahoitusta koskevat kehittämistarpeet. Tarkastusvaliokunta pitää hyvänä, että asiaa koskevat säädöstarpeet tullaan nyt selvittämään.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Tarkastusvaliokunnan päätösehdotus:

Valiokunnan mietintö TrVM 3/2019 vp

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 8/2019 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 22.10.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Outi Alanko-Kahiluoto vihr
varapuheenjohtaja Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Katja Hänninen vas
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Pia Viitanen sd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Nora Grönholm
valiokuntaneuvos Heidi Silvennoinen.